

4. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ЕКОЛОГІЧНО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

М.В. Ковач

Національний університет харчових технологій

У сучасних умовах господарювання загострюються протиріччя між еволюцією глобальної екосистеми та соціально-економічним розвитком світового господарства, які трансформуються в екологічну кризу планетарного масштабу. Екологічні імперативи вимагають створення умов реалізації Концепції сталого розвитку, затвердженої ООН у 1992 році, яка передбачає процес адаптації суспільного виробництва до умов самовідтворення екосистем у процесі реалізації кожної з ланок багаторівневих відносин «людина-природа». Основою сталого розвитку є забезпечення економічного зростання в умовах гармонізації відносин із навколишнім природним середовищем [1].

Ось чому необхідним є створення умов для набуття екологічними факторами статусу конкурентних переваг у процесі забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств. У зв'язку з тим, що конкурентоспроможність є екзогенною категорією, постає проблема формування багаторівневої системи (держава — регіон — галузь — підприємство на основі діалектичної єдності виробничих циклів та ланцюгів створення цінності у рамках концепції екологічно сталого розвитку). Така система створить передумови виходу України на міжнародний та світовий рівень конкурентних відносин.

Екологічно орієнтована конкурентоспроможність, на нашу думку, є потенційною і реальною здатністю підприємства до комплексного оновлення виробництва

з метою зменшення екодеструктивного впливу на навколишнє середовище і забезпечення потенціалу для майбутнього економічного розвитку в умовах екологічно сталого розвитку, екологізації логістичних ланцюгів, ланцюгів створення цінностей та етапів життєвого циклу виробів і, відповідно, до розробки процесів екологізації виробництва, випуску екологічно чистої продукції та забезпечення еколого-економічної ефективності діяльності підприємства [1].

Інтеграція основних положень комплексної екологізації підприємства та принципів стратегічного управління конкурентоспроможністю органічно поєднуються у концепції «системної екологічної трансформації» процесів виробництва та нарощення конкурентних переваг підприємства. За таких умов ключовим завданням підприємства є забезпечення екологоорієнтованої конкурентоспроможності.

Система формування та реалізації екологічних конкурентних переваг є багаторівневою та комплексною. Саме тому підприємство не є, в даному випадку, самодостатньою системою забезпечення конкурентоспроможності у рамках концепції сталого розвитку, оскільки є відкритою системою. Зокрема, ці зв'язки реалізуються на державному, регіональному, галузевому та фундаментальному (природничому) рівнях. Протиріччя між зростанням рівня екодеструктивного впливу на навколишнє природне середовище та зменшенням його спроможності відтворюватися набуло статусу глобальної проблеми на сучасному етапі розвитку, на вирішення якої спрямована активна еколого-економічна політика світового співтовариства. Тому постає завдання розробки комплексної моделі системної трансформації процесу життєдіяльності підприємства з метою забезпечення його еколого-орієнтованої конкурентоспроможності, що стане основою самовідтворення ієрархічних систем на основі мультиплікативного ефекту і створить умови досягнення глобальної конкурентоспроможності України [2].

Концепція «системної екологічної трансформації» діяльності промислового підприємства складається з наступних положень: 1) проведення еколого-стратегічного аналізу зовнішнього середовища; 2) проведення внутрішнього аналізу сторін діяльності підприємства; 3) розробка інтегрованої еколого-економічної стратегії конкуренції та функціональних стратегій: технологічної, ресурсної, еколого-інноваційної, забезпечення екостратегічної стійкості (конкурентоспроможності підприємства); 4) розробка положень та впровадження екологічної політики. Її варто розглядати у розрізі трьох основних аспектів: а) стратегічні пріоритети діяльності підприємства; б) раціоналізація технології природокористування; в) ініціативні дії підприємства з охорони навколишнього середовища. 5) екологічний маркетинг, еколого-економічне прогнозування, планування, нормування та обґрунтування еколого-економічної ефективності вирішення завдань екологізації підприємства; 6) еколого-економічна трансформація управління, виробничої діяльності підприємства на інноваційних засадах (комплексне оновлення функціональних областей діяльності підприємства з урахуванням екологічного фактору); 7) створення ефективного інвестиційного механізму реалізації концепції «системної екологічної трансформації»; 8) організація системи управління еколого-економічним розвитком підприємства; 9) розробка системи стимулів та інструментів внутрішньої мотивації персоналу, встановлення відповідальності за додержання стандартів та регламентів діяльності; 10) проведення екологоорієнтованого інжинірингу та реінжинірингу бізнес-процесів підприємства і забезпечення неперервного екологічного моніторингу та стратегічного контролю [5].

Оптимальна еколого-економічна модель виробничих процесів повинна базуватися на: 1) орієнтації процесів на зменшення викидів; 2) впровадженні маловідходних, безвідходних та енергозберігаючих технологій; рециклінгу відходів; екологічно орієнтованих формах інтеграції за ланками галузевих циклів природокористування (екологоорієнтовані кластери); 3) раціональному використанні природних ресурсів (зниженні матеріаломісткості, енергомісткості виробів; підвищення ефективності використання ресурсів та ін.); 4) модернізації обладнання; 5) екологічних інноваціях; 6) впровадженні інновацій-продуктів та розробці концепції забезпечення їх екологічності за етапами повного життєвого циклу конкурентоспроможного виробу (з урахуванням останньої стадії-утилізації виробу) [4].

Отже, для забезпечення екологоорієнтованої конкурентоспроможності промислового підприємства необхідно побудувати ієрархічну систему взаємозв'язків, що охоплюють макро-, мезо- та мікрорівень функціонування економіки та екосистеми, а також систему горизонтальних зв'язків для забезпечення замкненості технологічних циклів. Ієрархія систем та горизонтальні форми інтеграції діяльності підприємства є необхідними умовами забезпечення екологоорієнтованої конкурентоспроможності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башнянин Г.І. Політична економія. Частина І. — К., Ніка-Центр; Ельга, 2002. — 527 с.
2. Іванов А.М. Проблеми екологізації при зонуванні охоронних територій / А.М. Іванов // Економічний простір. — 2011. — № 48/1. — С. 292-301.
3. Магалецький А.В. Інноваційні підходи до формування маркетингової політики підприємств готельного господарства: екологічний аспект / А.В. Магалецький // Економічний простір. — 2010. — № 44/2. — С.321-327.
4. Туниця Ю., Семенюк Е., Туниця Т. Діалектика глобалізації в контексті екологічного імперативу / Ю. Туниця, Е. Семенюк, Т. Туниця // Вісник НАН України. — 2008. — № 2. — С. 8-24.

Науковий керівник — Т.В. Луцька, канд. екон. наук.